

Ook met jonge kinderen kun

je praten over kindermishandeling

Een kind dat ineenkrimpt als zijn vader de kamer binnenkomt. Een kind dat zijn medicatie zeer onregelmatig krijgt toegediend. Een kind dat vertelt over nachtelijke ruzies of zich soms plots agressief gedraagt. Bij zorgen over de thuissituatie van kinderen zien we vaak eerst signalen bij het kind. Toch gaan professionals daar lang niet altijd met kinderen over in gesprek. Het gevolg is dat kinderen zich vaak lange tijd niet gezien, gehoord en geholpen voelen. Juist kinderen die onveilig opgroeien hebben behoefte aan een luisterend oor, aan informatie en inbreng. Hoe help je kinderen om te vertellen wat hen bezighoudt en te begrijpen wat er speelt, zodat je ze (nog) beter kunt helpen?

Wissel praten af met spelen

Voor jonge kinderen is het voeren van een gesprek best ingewikkeld, zeker als het over gevoelige dingen gaat. Zorg voor een ontspannen setting door samen te spelen tijdens het praten. Kies voor spel waarbij een kind niet echt hoeft na te denken, zoals een puzzel maken, tekenen, kleuren of duplo bouwen. Bewegen reduceert spanning. Dus als de spanning oploopt, kan het goed werken om een stukje te gaan lopen, voetballen of samen een klusje te doen.

Maak contact

Het belangrijkste is misschien wel het maken van echt contact met het kind. Sluit aan bij zijn belevingswereld of activiteit van dat moment. Toon oprechte interesse. Laat ook iets van jezelf zien, waardoor je meer 'mens' wordt. 'Ik hou ook van Lego'. Of: 'Jullie hond is net zo ondeugend als die van mij!' Ook over de grotere, pijnlijke onderwerpen mag je gerust kort iets delen. Bijvoorbeeld als jouw ouders vroeger ook zulke erge ruzies hadden en dat je daar soms bang van werd. Of dat jij je ook weleens alleen voelde als kind en dat je gelukkig veel had aan je beste vriendin. Vervolgens kun je een kind vragen hoe dat bij hem is. Uiteraard bepaal je zelf wat je wel en niet deelt met het kind. Net zoals kinderen voor zichzelf bepalen wat ze jou wel en niet vertellen. Als jij iets van jezelf laat zien, helpt dat kinderen ook om zich wat opener op te stellen. Het is veel minder eng om met een mens te praten, dan met een professional.

Wat wil je met het gesprek?

Bedenk wat je op dit moment van dit kind kunt verwachten. Misschien kan het kind vanwege zijn jonge leeftijd niet altijd de

informatie geven waar je op hoopt, maar kun je wel een indruk krijgen van hoe het met hem gaat en hoe hij zijn situatie beleeft. Benoem naar het kind de aanleiding waarom je met hem in gesprek wilt. 'Ik zie dat je erg moe bent. En je vertelde laatst dat je weleens in slaap valt in de klas. Dus ik vroeg me af: hoe gaat het 's nachts met slapen? Daar wil ik even met je over praten'. Let op: je bent vaak meer tot steun als je je richt op het kind zelf, in plaats van op het verzamelen van informatie. Zet je Sherlock-Holmes-pet dus af en probeer vooral te luisteren.

Help het kind te vertellen

Bij jonge kinderen zijn we geneigd meer gesloten vragen te stellen. Maar met die vragen stuur je het gesprek en krijgt het kind weinig kans te vertellen waar hij mee zit. Hele open vragen ('Hoe was het bij papa?') kunnen echter lastig zijn voor jonge kinderen om te beantwoorden. Probeer daarom gerichte open vragen te stellen. 'Wat heb je gedaan bij papa?' 'Wat was er leuk bij papa?' 'Wat vond je stom?'. Help het kind op gang door bijvoorbeeld de dag met hem door te nemen of te laten vertellen wat hij allemaal wel of niet leuk vindt aan de weekenden thuis. Wees daarbij sensitief. Jonge kinderen vinden het vaak nog moeilijk om woorden te geven aan hun behoeftes of emoties, maar ze voelen wel degelijk van alles. Wees dus alert op non-verbale signalen en geef woorden aan wat je ziet.

Bied extra veiligheid

Voor kinderen kan een gesprek over hoe het thuis gaat heel spannend zijn. Loyaliteit, schaamte, schuldgevoel en angst kunnen ervoor zorgen dat kinderen geneigd zijn te zwijgen. Bovendien is het voor kinderen die onveilig opgroeien vaak moeilijker om volwassenen te vertrouwen. Als je het kind goed kent en het zich al vertrouwd bij je voelt, kan het helpen om fysieke nabijheid te bieden. Ook kun je het gevoel van veiligheid vergroten door de situatie zoveel mogelijk voorspelbaar te maken. Bijvoorbeeld door vaste rituelen in te bouwen: eerst iets te spelen kiezen en dan samen kletsen. Of door te vertellen wat je na het gesprek gaat doen: 'Ik ga ook met mama praten. En dan kom ik daarna weer bij jou, om te vertellen wat we hebben afgesproken.'

Geef regie

Geef het kind regie waar het kan. Natuurlijk kunnen en willen

Hoe jonger het kind, hoe ingewikkelder veel professionals het vinden om in gesprek te gaan over onveiligheid in de thuissituatie. Terwijl juist jonge kinderen nog zo afhankelijk zijn van volwassenen om zich veilig te voelen. Praat bij (signalen van) kindermishandeling niet alleen óver kinderen, maar ook mét ze.

Sandy Miller, Unsplash

18 kinderen niet alles bepalen over wat er moet gebeuren om het beter te laten gaan. Wel kan het kinderen helpen houvast te ervaren als ze mogen meebeslissen over de invulling van afspraken of het vervolg na dit gesprek. Zo kun je samen met kinderen bespreken welke details ze wel, niet of op welke manier met ouders willen delen. Willen ze zelf hun boodschap brengen aan de ouders of hebben ze liever dat jij dit doet? Wat is een goede timing van het vervolgesprek? Kan dit ook ná de balletuitvoering van volgende week? Waar wil het kind de volgende keer met jou in gesprek: thuis of ergens anders? In welke stoel wil het zitten en welke knuffels moeten er mee nu het kind een tijdje bij oma gaat logeren?

Geef objectieve informatie

Kinderen weten lang niet altijd dat het niet normaal is wat ze meemaken. En kinderen zijn zeer loyaal aan hun ouders, waardoor het lastig kan zijn om daar als professional iets over te zeggen. Geef objectieve informatie, zonder oordeel over het kind of zijn ouder(s). Baseer je daarbij op maatschappelijke normen en waarden of op jouw kennis als professional/ als volwassene. 'Het is lief dat je voor mama zorgt. Maar als je 6 bent, is het ook belangrijk dat er iemand is die voor jÓu zorgt. Dat lukt mama nu niet.'

Zorgvuldig afronden

Rond een gesprek duidelijk en op tijd af. Als je over verdrietige, angstige of ingewikkelde dingen hebt gepraat, is het belangrijk om het kind weer met een rustig gevoel achter te laten. Eindig een

Over de auteur

Marike van Gemert is trainer en oprichter van de Academie voor Praten met Kinderen. Ze studeerde psychologie, werkte acht jaar in de zorg en twaalf jaar bij de Kindertelefoon. Ze traint onder meer jeugdzorgprofessionals in praten met kinderen over kindermishandeling, vanuit de visie dat we kinderen veel beter kunnen helpen als we luisteren naar hun verhaal en behoeften. Ze schreef het 'Praktijkboek praten met kinderen over kindermishandeling', dat in 2019 verscheen bij Bohn Stafleu van Loghum. Voor meer informatie over haar en haar werk: www.academiepratenmetkinderen.nl.

gesprekje over moeilijke dingen dus altijd met nog even spelen (liefst bewegen, zodat de spanning uit het lijf kan) en iets luchtigs.

Beïnvloedbaarheid

Jonge kinderen zijn zeer beïnvloedbaar. De betrouwbaarheid van het verhaal van het kind hangt dus mede af van jou. Maar ook als een kind uit zichzelf veel fantasie gebruikt in zijn verhaal, wil dat niet per se zeggen dat je alles met een korrel zout moet nemen. Als kinderen bijvoorbeeld details vertellen over seksueel misbruik, is dat altijd zorgelijk. Een kind kan alleen verzinnen wat het al kent. Of hij dat nu in werkelijkheid, een film of uit een verhaal van een ander heeft opgepikt. Waak voor suggestieve vraagstelling. En in geval van mogelijk strafbare feiten: overleg in een vroeg stadium met Veilig Thuis of de politie wie hierover met het kind in gesprek gaat.

Ook al kan het soms lastig zijn om in gesprek te komen met een kind, het is belangrijk om het altijd toch te proberen. Doordat je de tijd voor hem neemt, kun je ervoor zorgen dat een kind zich minder verloren voelt en laat je merken dat hij ertoe doet. Dat alleen al maakt een gesprek de moeite waard.

Auteur

Marike van Gemert, psycholoog

Participatie van kinderen

Professionals blijken het in de praktijk vaak

lastig te vinden om kinderen goed te betrekken.

De handreiking 'Participatie van kinderen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling'

helpt de professional op weg.

Voor kinderen die mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt worden, is het essentieel dat zij gezien en gehoord worden door volwassenen in hun omgeving die (professioneel) betrokken zijn en die zij vertrouwen. Serieus genomen worden en een rol hebben in de besluitvorming kan kinderen helpen herstellen van hun ervaringen en hun gevoel van zelfvertrouwen en controle vergroten. Bovendien zijn kinderen een cruciale gesprekspartner: ze beschikken over onmisbare informatie over hun situatie en kunnen vaak goed meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen.

De handreiking 'Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' is opgesteld in opdracht van het Ministerie van VWS in het kader van het programma 'Geweld hoort nergens thuis'. In deze handreiking staan concrete handvatten en inpassingsmogelijkheden om hun meldcodes op maat te maken en participatie van kinderen structureel te waarborgen.

Enkele adviezen

- Praat in een ruimte waar je niet gestoord wordt en waar niemand naar binnen kijkt.
- Ga zo zitten dat het kind je niet steeds hoeft aan te kijken. Het is vreselijk spannend om iets naars te vertellen aan iemand die je niet kent.
- Kinderen scannen je in een paar tellen. Je kunt maar een keer een eerste indruk maken. Vertel het eerlijk als je door iets anders niet lekker in je vel zit. Dan weet het kind dat je even niet op je best bent.
- Zeg in het begin van het gesprek dat je allerlei vragen gaat stellen waarop jij het antwoord niet weet. Als het kind het ook niet weet, mag het dat zeggen. Het kind moet het ook zeggen als het de vraag niet begrijpt of als je iets zegt wat niet klopt.
- Doe niets zonder dit het kind te laten weten.
- Wees eerlijk en oprecht. Geef het aan als je iets niet weet of als je de situatie moeilijk vindt.
- Geef het kind het gevoel dat het om hem/haar draait en dat zijn/haar rol heel belangrijk is. Een complimentje op z'n tijd kan daarbij helpen.
- Het kind mag de ouders diskwalificeren. Jij niet. Laat niets merken van je (dis)loyaliteitsgevoelens.

- Wees open en ontspannen. Stel niet te veel vragen achter elkaar. Geef het kind de kans om te bedenken hoe en wat hij wil vertellen.
- Stel open vragen. 'Wat gebeurde er toen?' 'Wat dacht je toen?' 'Wat vond je ervan?'
- Probeer gevoelsvragen te vermijden. Kinderen weten vaak niet wat ze voelden op zo'n moment; ze proberen juist niet te voelen.
- Word geen wandelend protocol en voer gesprekken met kinderen nooit op de automatische piloot. Kinderen voelen feilloos aan of jij oprechte belangstelling voor ze hebt.

Bron: Handreiking Participatie van kinderen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze is te downloaden op <https://lvak.nl/>

Auteur

Redactie

Boeken over praten met kinderen

- Adriaenssens, P., Lannoo help kids – Praten, Lannoo (e-book), 2011
- Adriaenssens, P., Praten met je tiener: de stap van discussiëren naar onderhandelen, Lannoo, 2011
- Van As, N. Praten met kinderen, Garant, 2022
- Delfos, M.F., Ik heb ook wat te vertellen. Communiceren met pubers en adolescenten, Uitgeverij SWP, 2005
- Delfos, M.F., Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar, Uitgeverij SWP, 2005
- Faber, A. & Mazlish, E., How2Talk2Kids. Effectief communiceren met kinderen, 2007
- Gemert, M. 'Praktijkboek praten met kinderen over kindermishandeling', Bohn Stafleu van Loghum, 2019
- Gemert M., in 't Veld, M., Worm P., Praatboek Veilig Thuis, Uitgeverij Personalia
- Gordon, T., Luisteren naar kinderen. Van contact naar verbinding binnen het gezin, Kosmos Uitgevers, 2016